

Piotr Ryguła

"Los principios del derecho eclesiástico español en las sentencias del Tribunal Constitucional", Joaquín Calvo-Álvarez, Pamplona 1999 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 47/1-2, 303-306

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wdzięczność całemu zespołowi, a zwłaszcza redaktorowi, który opracował i ułożył cały materiał. Wolno też chyba wyrazić nadzieję, że Autorzy nie poprzestaną na tym i podejmą dalszą pracę w tej dziedzinie oraz, że nie odstąpią od jakże szlachetnego zamysłu ukazywania możliwie pełnego dorobku bibliograficznego polskich kanonistów. Może więc w niedługim czasie ukaże się kolejna część polskiej bibliografii z zakresu prawa kanonicznego.

ks. Józef Wroczeński SCJ

Los principios del Derecho eclesiástico español en las sentencias del Tribunal Constitucional, Joaquín Calvo-Álvarez, Pamplona 1999, s. 213.

Jedną z podstawowych kwestii hiszpańskiego prawa wyznaniowego stanowi zagadnienie tak zwanych *principios informadores*. Temat ten, posiadający bogatą literaturę w samej Hiszpanii a także w pozostałych krajach hiszpańskojęzycznych, nie przestaje być przedmiotem ciągłej dyskusji i kolejnych, pojawiających się na rynku wydawniczym opracowań. O zainteresowaniu tematem czytelnik przekonuje się już na podstawie lektury pierwszego rozdziału książki „*Los principios del Derecho eclesiástico español en las sentencias del Tribunal Constitucional*”. W rozdziale tym Joaquín Calvo-Álvarez przedstawia kolejno stanowiska licznych autorów w powyższej kwestii, zajmowane przez nich od 1980 r. tj. od daty ukazania się pierwszego w Hiszpanii, całościowego wykładu prawa wyznaniowego („*Derecho Eclesiástico del Estado español*”, Pamplona 1980).

Joaquín Calvo-Álvarez, autor omawianej przez nas pozycji książkowej, doktor prawa kanonicznego (1982) i cywilnego (1997) jest profesorem prawa wyznaniowego na fakultecie prawa kanonicznego Uniwersytetu Nawarry oraz członkiem Instytutu Martín de Azpilcueta. Jego wcześniejsze publikacje książkowe to: „*Orden público y factor religioso en la Constitución española*” (1983) oraz „*Aborto y Derecho. Consideraciones críticas en torno a la doctrina del Tribunal Constitucional español*” (1996).

Omawiane przez nas opracowanie dotyczy, prawie w całości, zagadnienia obecności wspomnianych już wyżej *principios informadores* w sentencjach Trybunału Konstytucyjnego. Książka ta jest owocem dogłębnego studium wszystkich sentencji Trybunału, w okresie od 1981 r. do lipca 1997 r., które pośrednio lub bezpośrednio odnoszą się do pryncypiów hiszpańskiego prawa wyznaniowego. We wstępie autor zaznacza, iż temat poruszany w niniejszym opracowaniu był już przez niego analizowany a następnie opublikowany w ramach pracy zbiorowej „*Tratado*

de Derecho Eclesiástico”, w rozdziale pod tytułem „*La presencia de los principios informadores del Derecho Eclesiástico español en las sentencias del Tribunal Constitucional*”. Myliłby się jednak ten, kto podejrzewałby, że obecna publikacja jest kolejną edycją wcześniejszego opracowania. Mamy tutaj do czynienia z nowym, obszerniejszym ujęciem tematu. Różnicę czytelnik dostrzega chociażby na podstawie samego zbioru zebranych i przeanalizowanych przez autora orzeczeń Trybunału, obejmujących sentencje, nie jak w poprzednim opracowaniu do grudnia 1992 r., ale, jak już wspomniano, do lipca 1997 r. Ponadto, autor skupił się tym razem bardziej na analizie pryncypiów hiszpańskiego prawa wyznaniowego w poszczególnych wyrokach, poświęcając mniej uwagi innym pokrewnym zagadnieniom, które, powiązane wprawdzie z omawianymi pryncypiami, nie stanowią jednakże bezpośredniego przedmiotu obecnego studium. Niewątpliwie zawęża to perspektywę, ale z drugiej strony wyraźnie precyzuje i ukierunkowuje prowadzoną przez autora analizę.

Pierwsze i podstawowe pytanie, które stawia sobie autor omawianej przez nas książki, można byłoby sformułować w sposób następujący: czy klasyczne, wypracowane przez doktrynę cztery pryncypia są w rzeczywistości uznawane przez Trybunał Konstytucyjny jako takie i używane jako argumenty o charakterze prawnym? Odpowiedź rozpoczyna autor od szerokiego wprowadzenia w samą tematykę zagadnienia. W pierwszym, wspomnianym już rozdziale zatytułowanym „*Los principios informadores del Derecho eclesiástico español en la Doctrina*” autor analizuje najpierw, w sposób chronologiczny, stanowiska różnych autorów w powyższej kwestii. Zapoznaje on czytelnika z poglądami takich teoretyków prawa jak: P. J. Viladrich, P. Sanchís, D. Llamazares, L. Alarcón, G. De Valle, B. Cantón. W drugiej części tegoż rozdziału dokonuje on w sposób systematyczny prezentacji doktryny w kwestii pryncypiów hiszpańskiego prawa wyznaniowego. Rozdział pierwszy autor kończy osobistą oceną zaprezentowanego materiału.

W czterech następnych, centralnie umieszczonych rozdziałach, poprzez omówienie poszczególnych, klasycznych pryncypiów hiszpańskiego prawa wyznaniowego, autor przechodzi bezpośrednio do analizy tematu pracy. W rozdziale drugim, zatytułowanym „*El principio de libertad religiosa*”, w sposób rzetelny omawia on najpierw te orzeczenia Trybunału, w tekście których odnajdujemy bezpośrednie odniesienia do wolności religijnej. Następnie stara się przeanalizować także i te fragmenty orzeczeń, w których dopatrzeć możemy się, tym razem już nie bezpośrednich ale domniemanych odniesień do powyższego, podstawowego pryncypium hiszpańskiego prawa wyznaniowego. W rozdziale trzecim („*La aconfesionalidad del Estado*”) autor omawia najpierw samo pojęcie awyznaniowości (*aconfesionalidad*), a następnie różne korelacje pomiędzy tym a pozostałymi pryncypiami. Rozdział czwarty („*El principio de igualdad en materia religiosa*”) poświęcony jest

w całości kolejnemu z czterech pryncypiów: równości w kwestiach religijnych, uznanemu przez Trybunał Konstytucyjny za drugie po wolności religijnej, podstawowe pryncypium hiszpańskiego systemu prawa wyznaniowego. W rozdziale tym autor rozważa dogłębnie temat odmowy pełnienia służby wojskowej z racji sumienia (*objeción de conciencia al servicio militar*) w kontekście wspomnianego pryncypium równości w kwestiach religijnych. Szczegółowo omawia także art. 14 Konstytucji hiszpańskiej, w którym to „zakorzenione jest” owo pryncypium. Analizuje ponadto podstawowe aspekty rozrastającej się coraz bardziej doktryny Trybunału w temacie wspomnianego pryncypium oraz, wynikającego z niego prawa wszystkich obywateli do równości w kwestiach religijnych. Rozdział piąty („*El principio de cooperación con las conferencias*”) to interesujące studium ostatniego z czterech pryncypiów: konstytucyjnego obowiązku współdziałania władzy państwowej z kościołami i innymi związkami wyznaniowymi.

Podobnie jak rozdział pierwszy zakończył autor osobistą oceną zaprezentowanego tam materiału, tak i na końcu całej pracy, w rozdziale zatytułowanym „*Valoración crítica*”, przedstawia on własną, krytyczną ocenę podejścia Trybunału Konstytucyjnego do wspomnianych czterech podstawowych *principios informadores*. W tym ostatnim rozdziale swej książki podejmuje on min. bardzo aktualny temat awyznaniowości w państwie demokratycznym. Zastanawia się ponadto czy rzeczywistość równość w kwestiach religijnych jest drugim co do ważności pryncypium doktrynalnym hiszpańskiego prawa wyznaniowego, oraz czy pojęcie poszanowania (*respeto*) nie jest bardziej odpowiednie niż stosowane w orzeczeniach Trybunału pojęcie neutralności (*neutralidad*)? Krytycznej ocenie poddaje takie kwestie jak: brak precyzji w używaniu pojęć *libertad religiosa* i *la igualdad en materia religiosa* oraz brak jasnego rozróżniania między prawem do... a pryncypium doktrynalnym. Analizuje także zagadnienie: awyznaniowość (*aconfesionalidad*) czy świeckość (*laicidad*).

Całość pracy zamyka krótkie podsumowanie („*Conclusiones*”), wypis cytowanych orzeczeń Trybunału oraz podstawowa bibliografia dotycząca tematu *principios informadores*.

Wspomnieć należy także, iż niniejsze opracowanie jest dysertacją doktorską autora, obronioną przez niego w listopadzie 1997 r. na Wydziale Prawa Uniwersytetu Nawarry.

Konkludując, pozostaje zaznaczyć, iż przyszły czytelnik książki autorstwa Joaquína Calvo-Álvareza nie powinien spodziewać się, iż ma przed sobą typowe, w dosłownym tego słowa znaczeniu, studium jurysprudencji Trybunału Konstytucyjnego w zakresie fundamentów hiszpańskiego prawa wyznaniowego. „*Los principios del Derecho eclesiástico español en las sentencias del Tribunal Constitucional*” to raczej systematyczna analiza pośredniego i bezpośredniego podejścia Trybuna-

łu Konstytucyjnego do zagadnienia *principios informadores* w sentencjach tegoż trybunału. Omawiana przez nas książka ukazuje wyraźnie, iż cztery klasyczne pryncypia nie są tylko i wyłącznie konstrukcją doktrynalną, pozostającą w obrębie teorii prawa wyznaniowego, ale konkretną rzeczywistością, leżącą u podstaw orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w zakresie omawianej problematyki. Sama konstrukcja pracy pozwala czytelnikowi nie tylko na bezpośredni kontakt z orzecznictwem najwyższego autorytetu w zakresie konstytucyjnym ale także na analizę tekstu poprzez pryzmat konkretnych, proponowanych przez autora książki zagadnień. Obie perspektywy, postrzegane jako nierozłączne dzięki takiemu właśnie ujęciu tematu, pomogą z pewnością głębiej ale i z większym realizmem spojrzeć na wypracowaną dotąd doktrynę hiszpańskiego prawa wyznaniowego.

ks. Piotr Rygula